

תקציר

התהלכות, התהפכות ולקייחה: על האפותיאווה בקבלת ר' בחיי בן אשר

מאת

אדם אפטרמן ועידן פינטו

האידיאל האפותיאוטי העתיק של עלייה למרום והפיכה למלאך תפס מקום מרכזי בקבלת המאה השלוש עשרה. צורת המיסטיקה הקדומה שהושתתה על יסודות של עלייה למרום, הכתרה, ישיבה על כס והפיכה למלאך, עברה התמרה לתהליכים מיסטיים רוחניים, מופשטים ומופנמים יותר, שכללו דבקות באלוהות, התכללות בה ואף התאחדות עימה. דרגה זו מושגת בדרך כלל רק לאחר המוות, אך במקרים נדירים יכולים בני מעלה להשיגה כבר בחיי העולם הזה. מאמר זה מציג לראשונה את דרך ההשתלמות האפותיאוטית בכתביו של אחד המקובלים המעניינים והפורים שפעלו בשלהי המאה השלוש עשרה, מקובל שמיטעו לעסוק בו במחקר הקבלה: ר' בחיי בן אשר אבן חלאוה מסרגוסה. במאמר מוזהה ומנותחת לראשונה שורה של דיונים בקורפוס העשיר של בחיי בן אשר, מתוך עיון השוואתי בנוסחים רבים בכתבי יד. בחלקו הראשון של המאמר נסקרת התפיסה האפותיאוטית בכתבי הרמב"ן, ששימשו מקור ראשון במעלה לפיתוחה של תפיסה זו אצל בחיי בן אשר. בחלקו השני והעיקרי של המאמר משוחזרת תורת השלמות המיסטית-האפותיאוטית על יסוד שורה של מונחי מפתח ששימשו את בחיי בן אשר לפיתוח מדרג השתלמות המורכב מארבע מידות: תמימות, התהלכות, התהפכות ולקייחה. מידות אלו נקשרות במקרא לדמויות מופת המגלמות תחנות במדרג השלמות: חנוך, נח, אברהם, משה ואליהו, ועל כן הן מתפרשות בזיקה להישגיהן האינטלקטואליים, המוסריים והמיסטיים. בחלק זה נפרסות המידות השונות והדמויות המגלמות אותן לכדי תמונה של דרך מיסטית עשירה ומורכבת.

פרופ' אדם אפטרמן, החוג לפילוסופיה יהודית ותלמוד, אוניברסיטת תל אביב

afterman@tauex.tau.ac.il

עידן פינטו, בית הספר למדעי היהדות, אוניברסיטת תל אביב

idanpinto@mail.tau.ac.il